

A MÁSIK JÉZUS¹ – hit és hipotézis –

*Kínok kínja, kereszt, minden kínunk lemosó vér,
mossad a lelkemből mind ki a bűneimet!*
(Ismeretlen költő)²

Régóta köztudott, hogy az „**Írások**”-ban több Jézus szólal meg.

A különböző Jézus-képek felvetik, hogy Jézus működése közben a változó körülményektől, vagy attól függően, hogy kikhez szólt és milyen célból, más és más arcát mutatta.

Nem kizárt, hogy az evangélisták látószögei tértek el egymástól.

Megfontolandó az is, hogy Jézus alakjában két vagy több korabeli mester, próféta, csodatevő személyét egyesítették. Ezekből adódhatnak Jézus arcképeinek eltérései.

Most a „*Másik Jézus*” alakját próbáljuk megrajzolni.

Ő VELÜNK VAN

Másik Jézus? Ki hallott róla? Márk evangéliumban, János és Jézus párbeszédéből olvashatjuk talán a legkorábbi célzást amarra a másik Jézusra:

Ekkor János szólalt meg: „Mester, láttunk valakit, aki ördögöt űzött a nevedben. Megtiltottuk neki, mert nem tartozik közénk.” Jézus így válaszolt: „Ne tiltsátok meg neki! Aki a nevemben csodát tesz, nem fog egykönnyen szidalmazni. Aki nincs ellenünk, az velünk van.” (Mk 9.38-40)³

Lukácsnál ugyanez az esemény így hangzik:

János vette át a szót: „Mester - mondta -, láttunk egy embert, aki ördögöt űzött a nevedben, de megtiltottuk neki, mert nem követ téged velünk.” Jézus így válaszolt: „Ne tiltsátok meg! Mert aki nincs ellenetek, az veletek van.” (Lk 9.49-50)

Mit olvashatunk ki e szavakból?

Kiderül, hogy a próféta szerepre vállalkozók között Jézus korán ismertté vált, tekintélye olyannyira megnőtt a vallási reformokért és a politikai változásokért elkötelezettek körében, hogy mások is felléptek az ő nevében és az ő nevével.

Kiderül, hogy Jézus tanítványi köre ekkoriban már kialakult. Az apostolok szűk, a Mestert egyedül képviselő közösséget alkotott, amely elzárkózni igyekezett a korabeli vallási és politikai változásokat kívánó és kínáló szerveződésektől, s olyan jogokat követelt magának, hogy tilthat, vagy engedélyezhet más közösségek tagjainak.

Kiderül, hogy a legfiatalabb, és az apostolságot a többiekénél később vállaló, az újdonsültek buzgalmával megáldott János az, aki szószólója az apostolok nemtetszésének.

Két kérdés még feleletre vár.

Az egyik kérdés, hogy kik állhattak e másik Jézus mögött, s e valaki miért éppen Jézus nevében lépett fel.

A másik kérdés: Jézus szerint miért nem kell az ál-Jézust eltüntetni attól, hogy ördögöt űzön, hogy csodákat tegyen, hogy Jézus nevével visszaéljen.

Sajnálatos, hogy Márk és Lukács tudósításához, a Másik Jézus személyéhez a katolikus biblia jegyzeteiben a teológusok egyetlen magyarázatot sem fűznek, mintha az evangélistáknak csupáncsak odavetett, érdektelen, figyelmet nem kívánó megjegyzéséről lenne szó. Még sajnálatosabb, hogy nem értelmezik Jézus szavait a *nevében*, vagy *nevével* (ahogyan Károli Gáspár fordítja), azaz Jézus*ként* föllépőről.

KERESZTELŐ JÁNOS

Jézus atyafia és pártfogója, a szent életúton elindítója Keresztelő Szent János volt, akit ezért prófétáknál többre tartottak.⁴

Kezdjük azzal, amit a szláv és a magyar bibliaolvasó félreérthet: János nem keresztelt, hanem a vízbe **merített** (innen a „*baptista*” elnevezés). Nem is keresztelhetett, a kereszt, ez a lázadó rabszolgák számára kitalált **római** kivégzőeszköz nem lehetett a rómaiak által leigázott és elnyomott **zsidó** nép, sem a rómaiak és kiszolgálóik ellen fellépő Keresztelő János és Jézus számára elfogadható jelkép. A kereszt Jézus mártírhalála után lett követőinek szemében szent szimbólum.⁵

Keresztelő János remeteként aszkéta életet élt a pusztában.⁶ Ez a zsidó próféták szokásos tevékenységi tere, az adott társadalommal való szembefordulásuk, belőle való kivonulásuk térsége. A társadalomtól való elhatárolódásukat életmódjukkal, ruházatukkal és eledelükkel is hivalkodóan jelezték, ugyanúgy János is, aki „*teveszőrből készült ruhát viselt, csipőjét pedig bőrvön vette körül, sáska és vadméz volt az eledele.*” (Mt 3.4)⁷

János tanítványaiból vallásos-politikai szervezetet hozott létre. Bizonyára követőitől is megkövetelte magamutogató különállást, ösztönözte elszigeteltségüket. A vízbemérés a közösségbe való befogadás előfeltétele, s egyben megpecsételők aktsusa volt, azaz mielőtt követőit zárt közösségébe fogadta, János a zsidó rituálé szerint a Jordán vizébe merítette őket, hogy megtisztuljanak bűneiktől:

Megvallották bűneiket, s ő megkeresztelte őket a Jordán folyóban.” (Mt 3,6)

Megmerítve és bűneitől megtisztulva e közösségbe nyert felvételt Jézus is, aki azért vállalta a megmerítést, mert János ezzel megismertette őt Izraellel (vö. Jn 1.31), vagyis azokkal, akik az új vallási és világi rend hívei voltak, s ő is megismerhette őket. Fialább és szeretett rokonát János a maga helyettesének, ügye folytatójának, utódának, önmagánál hivatottabb vezetőnek nevezte. Bizonyára dédelgetett elképzelése az volt, hogy Jézust maga mellett tartja, s támaszkodik az ifjabb atyafiára és hívére.

Terve nem sikerült, „*János igyekezett visszatartani*” (Mt 3.14-15) Jézust, de hiába, ő elhagyja Jánost és közösségét. Miért?

A MEGKÍSÉRTÉS

Jézus elhagyja Jánost és közösségét, mert kiderítette korlátaikat. Válaszút elé került: „*Hogyan s merre tovább?*” Mint megtudjuk, „*a Lélek a pusztába vitte Jézust, hogy a sátán megkísértse.*” (Mt 4,1) A pusztába ment, a próféták hagyományos meditációs helyére, ahol szokásos módon, testét sanyargatva, önmaga magányába zártan várta a megvilágosodást.

Az emberektől elszigetelt, önmagába forduló, a nappali forróságtól elhevült és az éji hidegtől dideregő, a szél és a settenkedő állatok hangjától rettegő, az önsanyargatástól és az éhezéstől elkábult elme mindenfelől kísértő hangokat, ételek illatát, enyhet kínáló italok ízét érezte, az emberek melengető közelségét és hallelujáját hallotta. Véli, a Sátán kísértette meg.

Meglehet, a Sátán képében, az elvakult hatalom képviselőjében azok a farizeusok és saddukeusok kereshették fel, s lebegtették meg előtte a délibábos jövőt, akik már Jánoshoz is dörgölözni kezdtek.⁸ A szűk látókörű uralkodó elit bizonyára meg akarta venni, s fel akarta használni János kinevezett utódát, úgy vélhette, hogy az, aki elhagyja Jánost, egyben szembefordul annak ügyével is. Céljuk János és Jézus esetében is az lehetett, hogy megvásárlásukkal a maguk befolyása alá vonják a közösség vezetőjét és híveit.

És a Sátán fokozza a csábítás eszközeit: az elsőként a test kívánságait, a jólétet, a vagyont, az anyagi gazdagságot kínálja fel; másodikként az ember kevélységére apellál; harmadikként a politikai, a földi hatalmat ajánlja fel. És Jézus számot vetett a lehetőségekkel. Mit válasszon? A gazdagságot? A dicsőséget? A hatalmat? Jézus sorban visszautasítja ezeket.⁹ Vagy álljon a lelki és a testi szegények ügye mellé? Szálljon szembe a császári hatalommal és kiszolgálóival?

Visszavonulásának volt egy jelentősebb hozadéka is. A pusztában vetett számot azzal, amit János körében tapasztalt, ott mérte fel a János-féle közösség elhagyásának következményeit. Itt és ekkor kemény elhatározásra jutott. Szakít János magatartásával. Elhagyja a prófétáknak kijelölt pusztát, elhagyja a sáskaevést, a teveszőr gúnyát, a

hagyományos prófétai magatartást, a külvilágtól való elzárkózást. Még kevésbé vállalja azt a szerepet, a mit János tűzött ki elé, ugyanis így mutatja be Jézust a gyülekezetnek:

Én csak vízzel keresztellek, hogy bűnbánatra indítsalak benneteket, de aki a nyomomba lép, az hatalmasabb nálam. Arra sem vagyok méltó, hogy a saruját hordozzam. Ő Szentlélekkel és tűzzel fog benneteket megkeresztelni. (Mt 3.11)

Jézus nem vállalja a „tűzzel való megkeresztelést”, tulajdonképpen a tűzben való megmerítetést, a tűzzel való megtisztulást, az erőszakot. Nem arra vár, hogy köré gyűljenek az emberek, ő megy az emberek közé! Nem követi János által felvázolt taktikát, az összeesküvők egyéni terrorját. Ő a tömegekhez kíván szólni, azokat mozgósítani, azok élére állni, velük együtt cselekedni.

Majd csak János kivégzése után tér vissza egy rövid időre, a kietlen területre, hogy ismét felmérje a lehetőségeket és a tennivalókat.

A DÖNTÉS

Már csak az alkalom hiányzott, ugrásra készen csak egy indítékra várt. Hamarosan eljött az ő ideje: visszavonulásának véget vetett „Amikor Jézus meghallotta, hogy Jánost börtönbe vetették... visszavonult Galileába. Elhagyta Názáretet, és a tenger melletti Kafarnaumba költözött, Zebulun és Naftali vidékére.” (Mt 4.12-13).

Elindult, hogy megismerje a világot. Mit tapasztalt? – hogy a nép „sötétségben ült... a halál országában és árnyékában ültek.” (Mt 4.16)

Ettől fogva Jézus elkezdett tanítani. „Tartsatok bűnbánatot - hirdette -, mert közel van a mennyek országa!” (Mt 4.17) Jézus bejárta egész Galileát, tanított a zsinagógákban, hirdette országa evangéliumát, s gyógyított minden betegséget és fogyatékoságot a nép közt. (Mt 4.23) Híre elterjedt egész Szíriában... Csapatostul kísérték, Galileából, Dekapoliszból, Jeruzsálemből, Júdeából és a Jordánon túlról. (Mt 4.24-25)

Később maga világítja meg útja jelentőségét:

Amikor látta a tömeget, megesett rajta a szíve, mert olyan volt, mint pásztor nélkül a juhok: elcsigázott és kimerült. „Az aratnivaló sok, de a munkás kevés” - mondta akkor tanítványainak. – „Kérjétek hát az aratás urát, küldjön munkásokat az aratáshoz.” (Mt 9.36-38)

Az aratás eredményessége, a cél elérése érdekében tanítványokat gyűjt maga köré. Az apostolok lettek azok a kiválasztottak, akik belső, tanítványi körét alkották, ők voltak azok a „munkások”, akikre az aratás várt, akik Jézus ígét hirdették, híveit szervezték, és Jézus köré tömörítették.

Tanítványai számára összefoglalta tanítását, vallási és politikai programját, ami a **hegyi beszéd** néven ismert összegzésként maradt reánk. A követők külső körét **példabeszédekkel** világosította meg.

JÁNOS A BÖRTÖNBEN ÉS KIVÉGZÉSE

János látványos prófétázkodása veszély a fennálló állapotok számára. Már magában ez is felkelthette a hatalom figyelmét, s felszította félelmét, hogy „Kiment hozzá Jeruzsálem, egész Júda és a Jordán egész vidéke” (Mt 3,5). Még nyugtalanítóbb lehetett, hogy a hatalom részesei és támaszai, így a farizeusok és saddukeusok közül is többen keresték Jánossal a kapcsolatot, sőt a „zsidók papokat és levitákat küldtek hozzá Jeruzsálemből, s megkérdeztették: „Ki vagy?” (Jn 1.19). Bizonyára sokan hallgattak rá. Arra következtethetünk, hogy szűk, de növekvő hívői körről lehetett szó.

Az igazi veszélyt azonban János tanítása jelentette.

...így prédikált: „Tartsatok bűnbánatot, mert közel van a mennyek országa!” Ő az, akire Izajás próféta utal, amikor ezeket mondja: „A pusztában kiáltónak szava: Készítsétek az Úr útját, egyengessétek ösvényeit!” (Mt 3,2-3)

Figyeljük csak, hogy mit jelent Isten országának eljövetele:

A fejsze már a fák gyökerén van: Kivágnak és tűzre vetnek minden fát, amely nem terem jó gyümölcsöt. Én csak vízzel keresztellek, hogy bűnbánatra indítsalak benneteket, de aki a nyomomba lép, az hatalmasabb nálam... Ő Szentlélekkel és tűzzel fog benneteket megkeresztelni. Szórólapátja már a kezében van. Kitakarítja szérűjét, a búzát csűrébe gyűjti, a pelyvát pedig olthatatlan tűzbe vetve elégeti.” (Mt 3.10-12)

Meglehetősen közeli és radikális változások programja ez ahhoz, hogy a hatalom elhatározásra jusson, s a szervezkedésnek gyökeresen véget vessen. Ezért Heródes:

...elfogatta Jánost, bilincsbe verette, és börtönbe vetette fivére, Fülöp felesége, Heródiás miatt. János ugyanis figyelmeztette: „Nem lehet a tiéd!” Meg is akarta ölni, de félt a néptől, mert prófétának tartották. (Mt 14.3-5)¹⁰

A „bilincsbe verés” oka tehát Heródes házasságával kialakult legitimációs probléma, Heródes ugyanis nem Dávid házából való, azaz nem legitim, hanem római vazallus-király. A közeli országeljövetel hirdetése jogtalan uralma feletti ítélet, a hatalmon lévőköt sújtó jövendölés. Amikor pedig Heródes felesége és leánya kérésére lefejeztette Jánost, akkor „A király elszomorodott” (Mt 14.9). Szomorúságának oka pedig az lehetett, hogy „félt a néptől, mert Jánost prófétának tartották”.

JÁNOS-TANÍTVÁNYOK JÉZUSNÁL

Jézust négy alkalommal keresték fel János követői.

Először, a Keresztelő János tanítványai közül ketten akkor követték Jézust, amikor az megmerítettése után elhagyta közösségüket:

Másnap... a két tanítvány Jézus nyomába szegődött. Amikor Jézus megfordult, s látta, hogy követik, megkérdezte: „Mit akartok?” Így feleltek: „Rabbi - ami annyit jelent, mint Mester -, hol lakol?” „Gyertek, nézzétek meg!” - mondta nekik. Elmentek vele, megnézték, hol lakik, s aznap nála is maradtak. A tizedik óra körül járhatott. A kettő közül, aki János szavára követte, az egyik András volt, Simon Péter testvére. Reggel találkozott testvérével, Simonnal, s szólt neki: „Megtaláltuk a Messiást, vagy más szóval a Fölkentet”, s elvitte Jézushoz. Jézus ráemelte tekintetét, s így szólt hozzá: „Te Simon vagy, János fia, de Kéfa, azaz Péter lesz a neved.” (Jn 1.35-42)

A szövegből kiderül, hogy János küldte tanítványait Jézus után. Miért? Azért-e, hogy kifürkéssék terveit és tetteit, azért-e, hogy befolyásolják Jézust János szellemében? Bármilyen okból és célból követték, Jézus meggyőzte őket, s azok János követőiből Jézus buzgó híveivé váltak.

Másodszor János a börtönből küldte tanítványait hozzá, mert tudomására jutott, hogy kiválasztott utóda elkezdte önálló, s az ő közösségtől független szervezői és tanítói munkáját. Megtudakolni kívánta Jézus céljait:

János a börtönben hallott Jézus tetteiről. Elküldte tanítványait, hogy kérdezzék meg: „Te vagy az eljövendő, vagy mást várjunk?” Jézus így válaszolt és mondta: „Menjetek, s adjátok tudtul Jánosnak, amit hallotok és láttok: Vakok látnak, sánták járnak, leprások megtisztulnak, süketek hallanak, halottak feltámadnak, a szegényeknek pedig hirdetik az evangéliumot. Boldog, aki nem botránkozik rajtam.” (Mt 11.2-6)

A János-tanítványok és Jézus közötti párbeszéd arra mutat, hogy János halhatott Jézusról és tetteiről. Érthetően kíváncsi, hogy „Te vagy az eljövendő, vagy mást várjunk?”, azaz Jézus vállalja-e a küzdelmet a mennyek országának földi eljöveteléért, s hogy odaáll-e a vezető nélkül maradt tanítványai élére? Jézus nem ad egyenes feleletet, tanúságtétele elmarad. Annyit árul: folytatatom a harcot, de másképpen, mint ti, és hozzáteszi, „Boldog, aki nem botránkozik rajtam.” Erre bizonyára jó oka volt.

Harmadszor azért mentek Jézushoz János tanítványai, hogy tisztázzák, „Miért van az, hogy mi és a farizeusok sokat böjtölünk, a te tanítványaid ellenben nem böjtölnek?” (Mt 9.14). Másképpen, miért tér el a Jézus-tanítványok magatartása az övéktől. Jézus példabeszédekkel válaszol:

Jézus így felelt: „Hát búsulhat a násznép, míg vele a vőlegény? Eljön a nap, amikor elviszik a vőlegényt, akkor majd böjtölnek. Senki sem tesz ócska ruhára új szövetből foltot, mert a folt továbbszakítja a ruhát, s a szakadás még nagyobb lesz. Új bort sem töltenek régi tömlőkbe. De ha mégis, kiszakadnak a tömlők, a bor kiömlik, s a tömlők tönkremennek. Az új bort új tömlőbe öntik, így ez is, az is megmarad.” Senki sem varr régi ruhára új szövetből foltot. Vagy ha igen, akkor az új szövet kiszakítja a régit és a szakadás még nagyobb lesz. És senki sem tölti az új bort régi tömlőbe, vagy ha mégis, a bor szétveti a tömlőt, és a bor is, a tömlő is tönkremegy. Az új bor új tömlőbe való.” (Mt 9.15-22)

Ennél világosabban kifejezni azt, hogy Jézus és követői szakítanak a „régivel” (a böjtöléssel, a pusztába vonulással, a remeteséggel, az aszkétizmussal) az „új” nevében, hogy a „régit”-hez kapcsolódó „új”-at a „régit” tönkretesz, miközben a „régit” is tönkremegy.

Negyedszer akkor keresték fel Jézust a tanítványok, amikor Keresztelő Jánost János fejét vették:

Akkor eljöttek tanítványai, elvitték és eltemették a holttestet, aztán elmentek, és hírül adták Jézusnak.” (Mt 14.12)

Jézus megrendülve elvonult ismét a pusztába, nyilvánvalóan azért, hogy számot vessen az új helyzettel.

Ezek után szó sem esik róla, hogy Jézus vállalta volna vezetésüket, vagy hogy János követői csatlakoztak volna Jézus híveihez, vállalva Jézus vezetését. Az utak János követői és Jézus hívei között végérvényesen, egyszert s mindenkorra elváltak.

JÉZUS JÁNOSRÓL

Jézus Jánosnak és tanítványainak szektás különállásával nem értett egyet. Jézus figyelmeztet:

Mert eljött Keresztelő János, kenyeret nem eszik, bort nem iszik s azt beszélitek róla, hogy ördöge van. Eljött az Emberfia, eszik és iszik, s azt mondjátok rá, lám, milyen falánk, iszákos ember, a vámosok és a bűnösök barátja. (Lk 7.34)¹¹

Keresztelő János önmegtartóztatása, aszkézise idegen a tömegek életétől. János és Jézus különbsége tehát abban van, hogy János a szektás elzárkózás prófétája, Jézus a tömegek megnyeréséé, azaz Jézus úgy folytatja János ügyét, hogy megújítja azt. Ujításaiért a János-hívók megrójják. Jézus ennek ellenére, s talán éppen azért, hogy hívei a tanítványokban ne ellenséget lássanak, Jánost elődjeként ismeri el:

„Jézus Jánosról kezdett beszélni a tömegnek: „Mit mentetek ki látni a pusztába? Széltől hajladozó nádat? Vagy mit mentetek ki látni? Finom ruhába öltözött embert? Aki finom ruhában jár, királyi palotában lakik. Miért mentetek ki? Prófétát látni. Igen, mondom nektek, prófétánál is nagyobbat.” (Mt 11.7-9) „Bizony mondom nektek: asszonyok szülőttei közt nem született nagyobb Keresztelő Jánosnál. De aki a mennyek országában a legkisebb, az nagyobb nála. A mennyek országa Keresztelő János idejétől mindmáig erőszakot szenved, az erőszakosok szerzik meg. A próféták és a törvény Jánosig mind ezt jövendölték. S ha tudni akarjátok, ő Illés, akinek el kell jönnie.” (Mt 11.11-14)

Lukácsnál e szavak:

Amikor János követői elmentek, Jánosról kezdett beszélni a népnek: „Mit mentetek ki látni a pusztába? Széltől hajladozó nádat? Vagy mit mentetek ki látni? Finom ruhába öltözött embert? Akik drága ruhában járnak és a kényelemnek élnek, a királyi palotákban találhatók. Vagy mit mentetek ki látni? Prófétát? Igen, mondom nektek, többet mint prófétát. ÓrOLA van megírva: „Íme, elküldöm követemet színed előtt, hogy előkészítse utadat.” Mondom nektek, az asszonyok fiai között nincs, aki nagyobb volna Jánosnál. Az Isten országában azonban a legkisebb is nagyobb nála.” Akik hallgatták,

az egész nép, sőt még a vámosok is igazat adtak az Istennek, és fölvtették János keresztségét. A farizeusok és a törvénytudók ellenben semmibe vették az Isten szándékát, s nem keresztelkedtek meg. „Kihez hasonlítsam ennek a nemzedéknek a tagjait? Kihez hasonlók? A gyerekekhez hasonlítanak, akik ott tanyáznak a piacon és egymásnak kiabálják: Furulyáztunk nektek, és nem táncoltatok, siratót énekeltünk, de nem zokogtatok. (Lk 7.24-33)

Heródes Jézusban Keresztelő János újjászületését látta:

Akkoriban Heródes negyedes fejedelem hallotta Jézus hírért. „Ez Keresztelő János - mondta szolgálóinak -, feltámadt, innen van benne a csodatévő erő.” (Mt 14,1-2)¹²

Ugyancsak Keresztelő János követőjét látják benne a változásra éhes tömegek.¹³

JÉZUST KERESŐK JÉZUSA

Bármennyire is tiszteleg János emléke előtt, s elődjének ismeri el őt, de Jézus nem vállalja közösségének a vezetését. Keresztelő János mártírhalála után elvbarátai a sokszori visszautasítás ellenére újra próbálkoztak, hogy megnyerjék ügyüknek. Jézus elutasítása véglegesnek számított.

Ilyen körülmények között János közössége legitimációs válságba és válaszut elé került: nincs legitim vezetője, s égetően merült föl, hogy hogyan oldja meg az ebből fakadó problémát. Keresztelő János tanítványainak vezetőt kellett keresniük, aki igazolja és szentesíti működésüket. Ha irányítót és tanítót kerestek, akkor annak Keresztelő János által kijelölt, szentesített, „*törvényes*” személynek kellett lennie! A próféta szerint Jézusnak kellett lennie! Kerestek maguknak egy másik Jézust!

Feltesszük, hogy a másik Jézus az a kiválasztott, tényleges és spirituális vezető lehetett, akit Keresztelő János hívei a tőlük elhatárolódó Jézus helyett Jézusként kiválasztottak, és aki vállalta, hogy Jézusként szerepeljen, tanítson és ördögöt üzzön. Ezzel a behelyettesítéssel a közösség folytonossága és az utódlási jog megoldódott. A név a hivatással, a hivatás a névvel azonosult. Ezután már nagybetűvel írhatjuk: ő a „**Másik**” Jézus.

Jézus méltányosnak ismeri el a Másik Jézus fellépését és tevékenységét. „*Aki nincs ellenünk, az velünk van*”, „*aki nincs ellenetek, az veletek van*” – mondja. Nem feddi a másikat, mert tudja, hogy a nevével használó, a nevében fellépő ál-Jézus az ő helyettesítője János közösségében, aki bármennyire is más úton jár, más eszmét vall, nem ellenség, hanem szövetséges a vallási reform akarásában, a politikai hatalom megváltoztatásában.

Érdekes, hogy korábban János követői panaszolták be Jézust Keresztelő Jánosnál, aki hasonlóképpen nyugtatja meg tanítványait, mint Jézus a magát a Másik Jézus esetében (vö. Jn 3,26-36). Ez arra mutat, hogy amíg János és Jézus között igen, addig a tanítványaik és a követőik között, a két közösség között már a kezdet kezdetén sem volt összhang, kölcsönös volt a bizalmatlanság és a vetélkedés, saját értékeiket és elért befolyásukat féltették, egymás sikereit rossz szemmel nézték, hűtlenséget vetettek egymás szemére.

ÁLPRÓFÉTÁK ÉS ÁLKRISZTUSOK

Márk az „*emberek fiaként*” fellépő, **reformer**, **nyitott**, **megbocsátó** és **béketűrő** Jézus szavait idézte, akinek akkor mozgalmának kiépítése, hívek toborzására és a hasonló törekvésűek összefogására volt szüksége az „*Aki nincs ellenünk, az velünk van*” elv alapján. A harc kimenetele utánra hagyja a búza megtisztítását a közé keveredett konkolytól.¹⁴

Most hasonlítsuk össze Máté szavait Márkéval és Lukácséval! Mintha egy másik Jézus figyelmeztetne:

Aki nincs velem, az ellenem van, aki nem gyűjt velem, az szétszór. (Mt 12.30)

más szavakkal, nem szövetséges, nem társ, hanem ellenség, nem az összefogás, hanem a széthúzás híve és gerjesztője.

Feltehetjük, hogy mind a két esetben, de mások előtt és máskor, más körülmények között, de itt és ekkor is az evangélisták Jézusa mond ítéletet. Máté az „*Isten fiaként*” megszólaló, **kiválasztott** híveinek, a prófétáknak **zárt** közösségében fellépő Jézus szavait

rögzíthette a mindent eldöntő összecsapás előtt. Itt és így az a Jézus szól, aki követőit az utolsó küzdelemre szólítja:

Ne gondoljátok, hogy békét jöttem hozni a földre. Nem békét jöttem hozni, hanem kardot. Azért jöttem, hogy szembeállítsam az embert apjával, a leányt anyjával, a menyét anyósával. Az embernek a tulajdon családja lesz az ellensége. Aki apját vagy anyját jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám, aki fiát vagy lányát jobban szereti, mint engem, nem méltó hozzám. (Mt 10.34-37)¹⁵

Ez a hang a **lázadó**, a **harcos** Jézusé, aki szent ügye érdekében, elkötelezett közössége egységéért, ha kell, megtagad akár édesanyját, akár testvérét, mert a küzdelem logikája ezt kívánja.¹⁶

Az sem kizárt, hogy Máté, a legfiatalabb evangélista a szerveződő egyház elvét vetítette vissza Jézus korába.

Nem lehetett elhallgatni a kései hívek előtt azt a közismert tényt, hogy Jézusok nevében és nevével prédikáló és csodákat tévő Krisztusok járták Palesztina földjét. Máté ezért az ál-krisztusok működését a jövőbe, Jézus halála utáni időbe helyezi, jelentkezésüket Jézussal megjósoltatja: „*Lám, előre megmondtam nektek!*” S így is lett!

...ha valaki azt mondja: Íme, itt a Krisztus vagy amott! ne higgyétek. Alpróféták és álkrisztusok fognak fellépni, és nagy jeleket és csodákat visznek végbe, hogy megtévesszék, ha lehet, még a választottakat is. Lám, előre megmondtam nektek. Ha tehát azt mondják nektek, hogy kinn van a pusztában -, ne menjetek ki, hogy a házban rejtőzködik -, ne higgyétek el! Amint a villám napkeleten támad és napnyugatig látszik, olyan lesz az Emberfiának eljövetele is. (Mt 24.23-27)¹⁷

Aki Krisztusként fellép, és jelet tesz, abban nem szabad hinni, az tévedésbe ejti a híveket, az nem társ, hanem ellenfél, álkrisztus, Antikrisztus, álpróféta. A Krisztusban hívők közössége védekezhetett így a később fellépő Krisztusokkal szemben, akkor, amikor a hívek összekovácsolására és a karrieristáktól való elszigetelődésre, egy kizárólagosságra törekvő mozgalom kiépítésére és megszilárdítására törekedtek az „*Aki nincs velünk, az ellenünk van*” elv szellemében. S megkezdődött a búza megtisztítása a konkolytól, a tüzellel való keresztség!¹⁸

Mindezek mellett szólnak a következők. A hagyomány szerint Szűz Máriát a Szentlélek galamb formájában szállta meg, de galamb formában szállt a Jordánban megkeresztelt Jézus fölé is. A szelíd galamb az özönvíz óta a béke jelképe volt. Majd csak az „**Apostolok Cselekedetei**” – ez már a harcok egyházzá szerveződő katolicizmus irata – tud a Szentlélek **lángnyelv** formájában történő eljöveteléről.

JÉZUS VAGY BARABÁS

Keresztelő János és Jézus prófétai és politikai szembekerülésének következő felvonása még hátravan. Húsvétkor a szokásjog szerint egy elítéltet az összegyűlt tömeg felmenthet a büntetés alól.

Pilátus és az üvöltő tömeg előtt két elítélt állt. Az egyik Barabás, aki a városban lázadást szított, rabolt, gyilkosságokat követett el. A többi lázadóval együtt fogták el (vö. Lk 23.19; Jn 18.40 és ApCsel 3.14). A nazoreusok szerinti apokrif evangélium ugyanígy mondja róla: „*Őt... abban az evangéliumban, amelyet Héberék szerintinek neveznek, 'mesterük fiaként' értelmezik, akit lázadás és gyilkosság miatt ítélték el*”.¹⁹ A másik elítélt Jézus volt.

Kinek a szabadulására szavaz a sokaság?

Barabás várta és maga köré gyűjtötte a megsértetteket, a megbecstelenítetteket, a megsarcoltakat, a megnyomorítottakat, akik egyéni sérelmükön kívántak elégtételt venni, sértettségüket akarták megtorolni. Arra vállalkoztak, hogy ne vízzel, hanem tüzellel tisztítsák meg az embereket. Látványos és hatásos csapásaik nyugtalanították a hatalmasokat, veszélyt jelentettek egyesek számára, itt elvérzett egy-egy római megszálló katona vagy hivatalnok, amott leégett a rómaiakkal cimborálók közül valamelyiknek a háza, tanyája, birtoka. Tetteik kiválthatták sokak rokonszenvét, mások örültek az orzott zsákmányból leeső cserepeknek, de a zshiványság nem volt vonzó. Elszigetelt akciókkal a martalócok rést ütöttek a hatalom falán,

de alapzatát nem veszélyeztették. Zendülésük nem tüzelte tettekre Jeruzsálem megalázottjait, azt szinte hatástalanul fojtották el.

Jézus sem azért lépett a történelem színpadára, hogy békét hozzon a világra, de őt nem vádolhatták emberélet kioltásával, mások javainak elorzásával, erőszakos tettekkel. Senkinek a haja nem görbült, senkinek a java nem csorbult. Tanítványival a falvakat és a városokat járta, élte az emberek mindennapi életét, hirdette a periférián élők igazát. Szívós, meggyőző munkával maga mögé állította az egyszerű embereket, mutatta az örök élet elérésének az útját, magához emelte mindazokat, kik készen álltak arra, hogy miképpen a mennyben, azonképpen itt a földön is megvalósítsák az Úr akaratát, az ő akaratukat.

Tenni kellett ellene és tettek is, mert Jézus sorsát megpecsételte az a mámoros tömegtüntetés, amivel a jeruzsálemi elégedetlenek és a húsvéti ünnepekre mindenhol összesereglettek a Mestert és tanítványi körét fogadták. Ez jelzés volt a rómaiaknak, intés volt a zsidó vezetőknek, Heródesnek, a nem-legitim királynak, a rómaiakkal fraternizáló főpapságnak, a maradi írástudóknak és véneknek: tenni kell Jézus ellen, akit az ünneplő tömegek **Dávid fiának** neveztek, s a **zsidók királyaként** hozsannáztak, s aki önmagát is annak vallotta.

A HATLOM EZÜSTJE ÉS AZ EZÜST HATALMA

Harminc ezüsttel megvették Júdás árulását,²⁰ s ezzel kiszolgáltatta Jézust a részrehajló törvénytudóknak, a szolgák beteges kegyetlenkedésének. A megalázott és megkínzott Emberfiát állították Barabás mellé. Olyannyira jól jött a hatalomnak Barabás könnyedén levert lázadása, hogy felmerül, nem támogatta-e a római és zsidó kormányzás a háttérből a felkelést, hogy azután Barabást Jézus mellé és ellenébe állíthassák?

Kinek a szabadulására szavaz a sokaság?

Bizonyára maradt még vagy harminc ezüst, amivel megvásárolták azokat a mindenre hajlandó és képes heccmestereket, akik felhengerelték a csöcseléket, s akik hátukban a római katonákkal bátran káromolták fújolták, köpdösték az elítéltet.

És Pilátus ehhez az aljanéphez fordult:

Az ünnep alkalmával szabadon szokott engedni egy rabot, azt, akit kértek tőle. Volt a börtönben egy Barabás nevű rab, akit a lázadókkal együtt tartóztattak le. Ezek egy zendülés alkalmával gyilkosságot követtek el. Amikor a tömeg felvonult, kérte a szokásos kegyet. Pilátus megkérdezte: „Akarjátok, hogy szabadon engedjem nektek a zsidók királyát?” Mert tudta, hogy a főpapok csak irigységből adták kezére. Ám a főpapok felizgatták a tömeget, hogy inkább Barabás szabadon bocsátását kérje. Pilátus ismét megkérdezte: „Mit csináljak hát azzal az emberrel, akit ti a zsidók királyának mondtok?” Azok újra ezt kiáltották: „Keresztre vele!” (Mk 15.6-3. Vö. Lk 23.13-21 és Jn 18.39-40)

Moshatta Pilátus cinikus szemforgatással, ha egyáltalán mosta, a kezét, nélküle semmi sem történhetett volna, emberei, katonái mindenütt ott voltak Jézus letartóztatástól sírja elhagyásáig. Jézus kivégzése sem a zsidó, hanem a római törvények szerint történt, nem megkövezéssel, hanem keresztre feszítéssel.

Pilátus adott erőt a csöcseléknek.

Hová lett a minap még Jézust Dávid fiaként, a zsidók királyként fogadó és tisztelő tömeg? Félelmében megtagadta a tegnapi még magasztalt Fölkentet, mint tette ezt a Jézus-hit kősziklájára, Péter, vagy reszketve a megtorlásoktól hallgatott, mint a többi apostol. A megtévesztettek, a megvásároltak, a megvadítottak üvöltöző tömegében zavarozottan álltak a királyuktól, a mesterüktől megfosztottak. A „**Jézust!**” mondók hangját elnyomta a „**Barabást!**” skandáló söpredék harsogása. Mert a hívők ott voltak, követték Jézust sírva és gýaszolva Kálvária felé mentében, Jézus pedig vigasztalta őket (vö. Lk 23-27-31). A kevésbé ismert, apokrif evangélium is így tudja:

Miként pedig a Nazoreusok evangéliumában található: Az Úrnak a szavára <Atyám bocsásd meg nekik...> sok ezer zsidó hitt, akik ott állottak a kereszt körül.²¹

De a római és a zsidó hatalmasságok Barabás nevét akarták hallani, tettek róla, hogy azt hallják, és azt hallották.

ÉS A „MÁSÍK”?

A korszak hősei közül Heródes az események centrumában álló *Keresztelő János* fejét vette. *Jézus* a keresztfán kínszenvedett. *Barabás*nak, János törekvései *gyakorlati* követőjének további sorsát nem közlik az evangéliumok. De ki volt és hová lett a történet negyedik főszereplője, a *Másik Jézus*, Keresztelő János *eszmei* követője? Ő semmiképpen sem hagyhatjuk ki a Jézus-történetből, mint ahogyan a szelektáló teológia teszi. A történelmi szociológia számára elengedhetetlen szerepének tisztázása, hogy megfejtse az evangéliumok *emberi* tartalmát.

NEVET KAPOTT

Nagy örömmre szolgált, hogy kezembe került Buji Ferenc könyve,²² amelynek „*A névrokon*” című fejezete a Másik Jézussal foglalkozik. Lényegében nem változtattam szövegemen, amit 1987 és 1988 fordulóján, a Szent István Társulat által gondozott „*Biblia*” megjelenése után vettem papírra. Ugyanakkor nem tehettem meg, hogy ne szólaljak meg, s ne reagáljak az enyémtől eltérő megoldására és eszmei találkozásunkra:

- 1) én nem nevezem meg a Másik Jézust, ő Barabással azonosítja;
- 2) én a Másik Jézust Keresztelő János közösségének vezetőjeként említem, ő nem keresi azt a rómaiak ellen lázadó közösséget, ami Barabás mögött állt, s esetleg Keresztelő János tanítványával azonosítható;
- 3) én a Másik Jézus „*Jézus*” nevét felvett névnek tartom, valaki *Jézusként*, azaz *nevében*, vagy *nevével* fellép, hogy János végrendeletében kijelölt utód neve Jézus legyen; ezzel szemben ő a Másik Jézust „*Jézus Barabás*”-ként, azaz Jesua bar Abbaszként mutatja be;²³
- 4) én magyarázom, hogy Jézus miért tartja a Másik Jézust szövetségesének, majd ellenfélnek, ő nem értelmezi Jézus engedékenységét, s azt, hogy később miért változik meg viszonya a Másik Jézushoz, egyáltalán nem elemzi Jézus és tanítványainak párbeszédeit. Buji a két elvet („*velem van*”, „*ellenem van*”) a szövegösszefüggésből kiemelve, a Másik Jézus tárgyalásától elszakítva vizsgálja „*Az egység*” c. fejezetben;²⁴
- 5) én arra a következtetésre jutottam, hogy Jézus nem vállalta a Keresztelő Szent János által kijelölt utat, azt, hogy víz helyett *tűzzel* és *vérrel* kereszteljen, azaz egyéni erőszakkal, szektás lázadással lépjen föl a rómaiak és kreatúrájukkal szembe, helyette a tömegek szervezését kezdeményezi; ugyanakkor éppen egy ilyen terv megvalósítása érdekében lépett fel János közössége élén az igazi Jézust helyettesítve Másik Jézus. E szempont Buji elemzésében eltűnik, mert a problémát a Keresztelő János és Jézus viszonyától elszakítva, külön, „*Az erőszak*” c. fejezetben tárgyalja;
- 6) az eddigiek alapján mégis mondható, a Másik Jézus éppen lehetett a zendülést szító Barabás.
- 7) én Jézus mozgalmában elsősorban spirituális és vallási mezben fellépő politikai és hatalmi harcot látok, amely egyaránt irányult a római hatalom és az azt kiszolgáló zsidó kreatúrák ellen, ő Jézus Róma ellenes fellépését határozottan tagadja, s általános zsidó ellenes élet túlzottan hangsúlyozza.

A két hipotézis végül egybekapcsolódik. Talán együtt igazak.

KERESZTELŐ JÁNOS, A MÁSÍK JÉZUS ÉS JÉZUS

Nagyon valószínű, hogy az „*atya fia*”, a „*mester fia*”, azaz Barabás azonos Másik Jézussal, miként azt Buji Ferenc elemzése kimutatja. Személyében Keresztelő János eszmei és gyakorlati követőjét tisztelhetjük.

A történet itt nem áll meg!

Dávid fiát, a zsidó-király *Jézust* Szent Pál *kereszténnyé* tette, és az egyház központját Jeruzsálemből Rómába helyezte.

A Másik Jézus Júdeából Irakba és Iránba elszármazott *János-keresztényeknek*, a *szabióknak* („*merülő*”-nek) megalapítója, a későbbi *mandeusok* egyházának prófétája lesz.

Lényegében ezzel fejeződik be János és Jézus konfliktusának utolsó felvonása.

¹JEGYZETEK

Szigorúan Márk és Lukács szövegében említett másik Jézusról beszélünk, sem Jézusnak Zarathusztrával, sem Krisnával, sem „Pártus herceg”-gel, sem a „két Jézus-gyermek”-kel való azonosítására nem térünk ki, még kritikailag sem.

² Ismeretlen költő: A megfeszítésre. Görög költők antológiája. Európa Könyvkiadó. 1982. 783. old.

³ Itt és a továbbiakban: Katolikus biblia. In: BIBLIA 5.0. Kilenc bibliafordítás teljes szövegű Folio Views adatbázisa. Arcanum DataBases KFT. CD-ROM Kiadás. 1997.

⁴ Vö. Mt 11,9 és Lk 7,26

⁵ Anakronisztikus a Jézus szájába adott frázis, hogy hívei vegyék vállukra a keresztet (vö. Mt 10,38; 16,24)

⁶ Születése csodás. Az Úr meglátogatta vagy beárnyékolta Annát, aki megfogant, s szülte Jánost (vö. 1Sám 2,21)

⁷ „Keresztelő János ekkor a Jordánon túli Betániában működött. Ennek a helységnek pontos helyét ma már nem tudjuk megállapítani, de a név jelentéséből (hajónak a háza) arra következtethetünk, hogy a Jordánnak azon a részén rév volt”. (Jegyzetek: Jn 1.19-28. In: „Jegyzetek a katolikus bibliához. In: BIBLIA 5.0 Kilenc bibliafordítás teljes szövegű Folio Views adatbázisa. Arcanum DataBases Kft. Kiadása 1997.” Továbbiakban „Jegyzetek”)

⁸ Utalnak arra, hogy a farizeusok és saddukeusok jártak Jézusnál, figyelemmel kísérték működését (vö. Jn 4,1; Lk 11,37-48 és Mt 23,22-31)

⁹ Vö. Mk 1,12-13; Lk 4,1-13 „Jézus megkísértése szándékolt az Isten részéről... A kísértésekben fokozás van. Az első csupán a test szükségletét akarja kielégíteni a második a hatalom mutogatása... a harmadik kísértés teljes hitehagyást követelt.” (Jegyzetek: Mt 4,1-11)

¹⁰ **Márk:** „Mert Heródes volt az, aki embereivel elfogatta Jánost, és megkötözve börtönbe vetette testvérének, Fülöpnek a felesége, Heródiás miatt, akít feleségül vett. János tudniillik figyelmeztette Heródest: 'Nem szabad testvéred feleségével élned.' Emiatt Heródiás megharagudott rá, el szeretne volna tétetni láb alól, de nem tudta. Heródes ugyanis félt Jánostól. Tudta, hogy igaz és szent ember, ezért védelmezte. Ha beszélgetett vele, nagyon zavarba jött, de azért szívesen hallgatta.” (Mk 6.17-20)

¹¹ L. még Mt 11.18-19.

¹² **Márk:** „Heródes király is hallott róla, hiszen messze elterjedt nevének a híre. Azt gondolta, Keresztelő János támadt fel a halálból, azért van benne csodatevő erő. Voltak, akik azt állították, hogy Illés. Ismét mások azt mondták, hogy próféta, olyan, mint egy a próféták közül. Heródes ezek hallatára megállapította magában: 'János támadt fel, akít lefejeztettem.’” (Mk 6.14-16)

¹³ **Máté:** „Amikor Jézus Fülöp Cezáreájának vidékére ért, megkérdezte tanítványaitól: 'Kinek tartják az emberek az Emberfiát?' Így válaszoltak: 'Van, aki Keresztelő Jánosnak, van, aki Illésnek, Jeremiásnak vagy valamelyik másik prófétának.' Jézus most hozzájuk fordult: 'Hát ti mit mondtok, ki vagyok?' Simon Péter válaszolt: 'Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia.'” (Mt 16.13-16) **Márk:** „'A Messiás vagy.' A lelkükre kötötte, hogy ne szóljanak róla senkinek.” (Mk 8.27-30)

¹⁴ „Más példabeszédet is mondott: 'A mennyek országa hasonlít ahhoz az emberhez, aki jó magot vetett a földjébe. Amikor szolgálai aludtak, jött az ellensége, és konkolyt szórt a búza közé, aztán elment. A vetés szárba szökött és kalászt hányt, de a konkoly is felütötte a fejét. A szolgák elmentek a gazdához és megkérdezték... Akarod, hogy elmenjünk és kigyomláljuk? Nem – válaszolta –, nehogy a konkolyt gyomlálva vele együtt a búzát is kitepjétek! Hagyjatok, hadd nőjön mind a kettő az aratásig! Aratáskor majd szólok az aratóknak: Előbb a konkolyt szedjétek össze, kössétek kékébe és égessétek el, a búzát pedig gyűjtsétek csűrőmbé!’” (Mt 13.24-30)

¹⁵ Az evangélium és Hésziodosz szavai hasonlítanak: „Ellentét támad majd akkor apák s a fiúk közt, / s vendéghez vendéglátója, barát a baráthoz, / s testvérhez nem kedves a testvér, mint ahogy addig, / és nem tiszteli többé gyermek az öreg szüleit sem.” (Hésziodosz: Munkák és napok. 182-185. In: Uő. Istenek születése, Munkák és napok. Magyar Helikon. 1976.)

¹⁶ „Amíg beszélt a néphez, megálltak kint anyja és rokonai, s beszélni akartak vele. Valaki szólt neki: 'Anyád és rokonaid kint állnak és beszélni szeretnének veled.' De ő megkérdezte azt, aki szólt neki: 'Ki az anyám s kik a rokonaim?' Aztán kitérte tanítványai felé karját, s így szólt: 'Ezek az anyám és testvéreim! Aki teljesíti mennyei Atyám akarata, az nekem mind testvérem, nővérem és anyám.'” (Mt 12.46-50)

¹⁷ L. még Lk 17.23 és Mk 13,21.

¹⁸ Hogy erről lehet szó, arra Pálnak a korinthusziakhoz írt 2. leveléből következtethetünk (vö. 2Kor 11,4)

¹⁹ A nazoreusok szerinti evangélium. 20. In: Jézus rejtett szavai. Honlap Kiadó. 1990. 92-93. old.

²⁰ Júdás evangéliuma szerint Júdás Jézus határozott kérésére adta őt fel a rómaiaknak (vö. Júdás Evangéliuma a Tchacos-kódex alapján. Natonal Geographic. 2006. 51-52. old.)

²¹ A nazoreusok szerinti evangélium. 24. In: Jézus rejtett szavai. 94. old.

²² Buji Ferenc: Az elfelejtett evangélium. A názareti Jézus elveszett tanításai. Kairosz Kiadó. 2006.

²³ Izaiás szerint a Szűz a Megváltót „Immanuelnek nevezi el.” (Iz 7.14); és „Így fogják hívni: Csodálatos Tanácsadó, Erős Isten, Örök Atya, Béke Fejedelme.” (Iz 9.5) Neve új név lesz (vö. Iz 62.2). A teológus magyarázata: „A dicsőséges Dávid-ivadék birtokosa tehát a legfőbb kormányzó, katonai és királyi erényeknek. Az egyházatyák és a keresztény liturgia közvetlenül Krisztusra alkalmazzák ezeket a címeket.” (Jegyzetek. Iz 9,5) A „Jézus” név tehát nem a jövődönt Emánuel. Szent Tamás szerint „Azokat is megillette a Jézus-név, akik Krisztus előtt jártak. Azonban más alapon: hiszen csak részleges és időbeli (ideiglenes) üdvösséget hoztak.” (Lelovics Lipót: Szent Tamás brevárium. (Szent István Társulat. 1968. 188. old. Az én kiemelésem: EKO). Ő is hallgat azokról a Jézusokról, akik vele **egy időben**, majd halála **után** felléptek a nevében és nevével.

²⁴ Itt a szerző nem Jézus nevű szereplőről beszél, a tanítványok „egy olyan emberrel szemben akartak föllépni, aki ugyan elkötelezte magát mesterük mellett, de tőlük, vagyis a 'hivatalos' tanítványok csoportjától távol tartotta magát és saját útját járta.” (Buji Ferenc: Az elfelejtett evangélium. 86. old.). Máshol nem nevében, hanem nevével fellépőről szól.